

Interreg
Vlaanderen-Nederland

Gefinancierd door
de Europese Unie

Thema-overleg Vergroenen bedrijventerreinen

25-06-2024

Sprekers

- Jan Van den Berghe: Blenders - inleiding
- Ir Leon Brabers: zaakvoerder Biotoop ecologische inrichting: ontwerp, aanleg en beheer van natuurlijk groen: focus bedrijven en tuinen in de kempen
- Ecoloog Carmen Van Mechelen: Buur part of Sweco

Inleiding

In dit thema-overleg maakt Jan Van den Berghe de connectie met een vorig Interreg (Vlaanderen-Nederland) project 2B connect. Dit project focuste op meer biodiversiteit op bedrijventerreinen te krijgen. Gelijkaardig met Natuur-inbouw werden er daar ook consultants opgeleid (60 cursisten) die leerde hoe een natuurvisie en natuurbeheerplan voor bedrijventerreinen kan worden gemaakt. Uit het project is een green deal bedrijven en biodiversiteit uitgekomen.

Een van hun demonstratie projecten was het bedrijf van Ranobo in Turnhout. Daar werd een volledig inheemse groengevel geïnstalleerd met bijna alleen kempische plantensoorten. Rond het bedrijf werd een biodivers weiland gecreëerd met inheemse, regionale soorten.

Een ander mooi voorbeeld dat voortgekomen is uit dit project is de site van Vito en SCK Cen te Mol. Deze bedrijven omvatten 500 hectare. Voor deze site is een natuurvisie opgemaakt en wordt nu beheerd als een natuurgebied. Hiervoor hebben ze een langdurig contract aangegaan voor kwaliteitsbewaking en monitoring.

Biotoop

Wat is ecologische inrichting?

Leon Brabers haalt de 3 problemen van biodiversiteitsverlies aan: versnippering, inname openruimte en verzuring/vermesting/verdroging. De oplossingen vallen onder ecologische inrichting waardoor er terug natuurlijke omstandigheden worden gecreëerd i.p.v. klassiek groen. Deze inrichting heeft rust, ruimte en tijd nodig om te ontwikkelen. Voor fauna is het belangrijk om verschillende V's (Veiligheid, voedsel, voortplanting...) in je achterhoofd te houden bij deze inrichting.

Een voorbeeld van omvorming van klassiek naar ecologische inrichting:

1. Plaggen van dense gazonmat.
2. Relief toegevoegen om microklimaat te krijgen.

Interreg
Vlaanderen-Nederland

Gefinancierd door
de Europese Unie

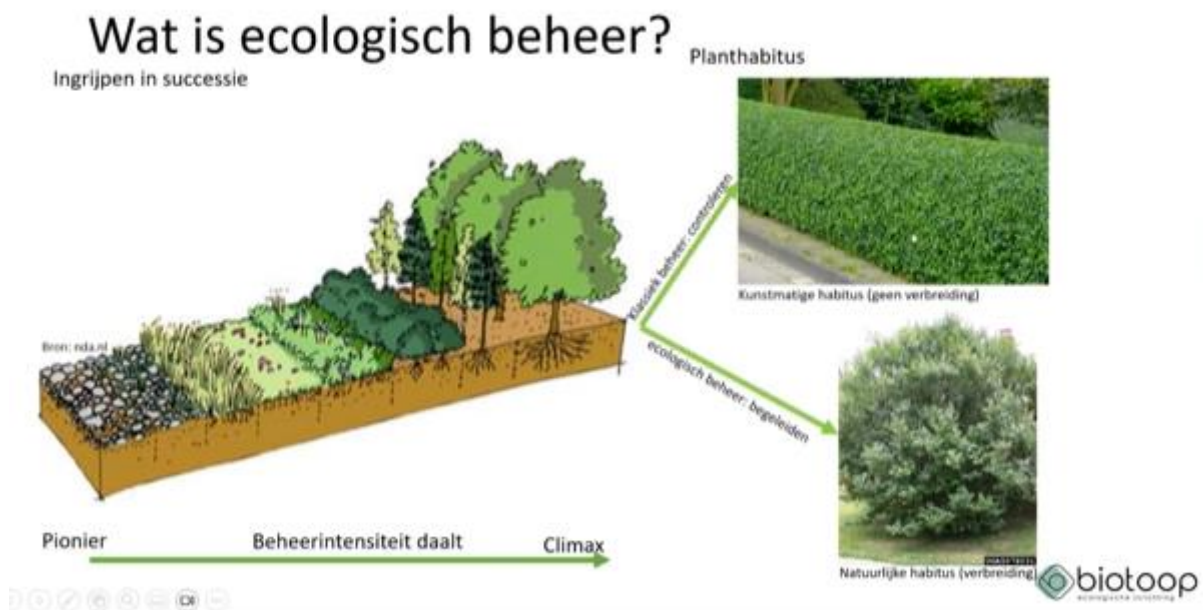

3. Inzaaien als er geen zaadbank aanwezig is.
4. Wachten tot het zelf groeit.
5. Beheer als nodig (vb. verarmen door maaisel wegnemen, snoeien is niet nodig)

Wat is ecologische beheer?

Ingrijpen in de successie. Hoe meer naar de climax fase (bos) hoe minder het beheer nodig is. Klassiek beheer gaat je groen beheren terwijl bij ecologische beheer eerder begeleiden. Van te voren kiezen welke fase van de successie het landschap geprefereerd wordt. Het groen krijgt de kans om zich natuurlijk te ontwikkelen. Het beheer focust zich op de successie te stoppen door bijvoorbeeld kleine bomen te verwijderen. Bij het ontwerp van de omgeving kijken hoe de plant gaat groeien zodat je erna minder moet beheren omdat die gewoon tot zijn volledige groei kan komen (begeleiden i.p.v. controleren). Planten die volledig tot bloei kunnen komen, zijn meer waardevol voor fauna en het landschap.

Bedrijventerreinen zijn grote quick wins:

- Goede ligging: naast de stadskern dus vlot bereikbaar, maar geen last van de negatieve zaken van een stad. Het zijn geen goed gebied voor landbouw (te droog of te nat) dus geen verrijking door nutriënten geweest. Bij graslanden hoe armer je grond, hoe soortenrijker en hoe minder beheer (1x per jaar of minder).
- Uitgangssituatie bodem is beter dan in andere sectoren (zie ligging).
- Schaalgrootte: hier is veel plaats om goede natuur te creëren.
- Draagvlak: er is minder fricties over de functie van het groen, waardoor er makkelijker tot een plan kan worden gekomen.
- Bedrijven hebben vaker meer financiële draagkracht

Tuinen

Een ecologische tuin bestaat niet. Dit moet worden gezien op een schaal van totaal niet ecologisch tot volledig ecologisch. Dit hangt af van de tuineigenaar, de tuinaannemer en de mogelijkheden van de omgeving.

Hoe maak je nu een natuurtuin/ ecologische inrichting bij bedrijven? En hoe moet dat nu?

Geen vast protocol, wel tips & tricks:

- Je kunt altijd iets doen
- Probeer (innovatief) samen te werken
- Werk samen met een expert
- Kies voor inheemse streekeigen planten(gemeenschappen)
- Werk kosteneffectief
- Communiceer
- Denk aan functioneel groen
- Denk natuur-inclusief
- Werk met gespecialiseerde aannemers

Voorbeelden:

- Philips: Budget was beperkt dus gewoon het beheer aanpassen naar minder maaien. Biodiversiteit is vergroot, beheerskosten naar beneden. **[Je kunt altijd iets doen]**
- Vito: samenwerken met de buurbedrijven van 150 ha door samenwerking wordt er nu 502 ha in natuurbeheer geplaatst. **[Probeer innovatief samen te werken]**
- **Werk met een expert (ecoloog)** voor juiste aanpak/focus - ook al ziet de omgeving er niet altijd uit als heel biodivers maar dit kan net heel ecologisch waardevol zijn met zeldzame soorten. En laat het erna ook aanleggen door gespecialiseerde aannemers en beheerders.
- **Inheemse, streekeigen en wilde planten:** best aangepast aan de omgeving en fauna die in de regio wonen. Vermijdt carnavaalmengsels (kleurrijke weinig nactar bloemen): goede leveranciers voor genetische correcte bloemenmengsels zijn bloemerij, cruydthoeck, ecoflora...
- **Kosteneffectief:** duurdere omvorming is niet persé beter. Vb. minder maaien is soms beter voor biodiversiteit, maar de omvorming duurt dan wel langer. Denk creatief: je moet niet alles in één keer inmaaien. Je kan ook bepaalde zones inmaaien om daarna de zaden van die zones natuurlijk te laten verspreiden naar andere zones.
- **Koester wat er is:** bij aanleg van nieuwbouw zet zaken af zodat de werken de natuur daar niet verstoren.
- **Werk met gespecialiseerde aannemers:** zodat het ecologische plan ook effectief kwalitatief wordt uitgevoerd (iemand die zeldzame soorten kent)
- **Functionele natuur:** meidoornhaag met doorns i.p.v. draad om diefstal tegen te gaan.
- **Communiceer:** schep realistische verwachting! Bloemrijk grasland is niet alleen bloemen of soms kan het 10 jaar duren om juiste natuur te krijgen. Betrek de werknemers door wandelingen te organiseren en de zeldzame soorten te tonen.

- **Natuurinclusief bouwen:** bekijk ook het gebouw en betrek de mens. Welke voorzieningen kan de natuur voor de werknemers bieden: vergaderplaatsen/-lussen, lunchplekken...

Inspiratie

- **Heg/boschage** i.p.v. haag (onderhoudsextensieve groenvormen: niet jaarlijks snoeien, maar eerder om de 3 jaar)
- **Bomen** hebben graag een rijke bodem dus juiste bloemen eronder plaatsen (ruigte niet verarmen). Bloemrijke ruigte: zachte gradiënt tussen bomen en grasland. Apart beheren!
- **Bloemrijke graslanden.** Zones creëren van ruigte graslanden. Dit kan volgens verschillende designs. Akkerkruiden kan je mee inzaaien in deze zones. Deze blijven voor 1 of 2 jaar en geeft veel kleur en leven. Daarna verdwijnen deze soorten, maar dan gaan de vaste waardevolle soorten beter tot hun recht komen. In zones waarbij 1 keer wordt gemaaid kan er gekozen worden voor kruidrijk gazon. Dit zorgt voor aantrek van fauna. Maak op het perceel van al deze types graslanden gebruik, zo krijg je een goede structuur, lange bloeibogen en meer aantrek van fauna.
- Goede **inheemse borders:** hier kunnen zaden worden geoogst om te gebruiken op de rest van het terrein.
- **Water toevoegen**, zeker doen als het kan. Is een grote toevoeging van de biodiversiteit. Gat graven voor grondwater, als dat niet kan dan met folie werken. Voordeel is groter dan de niet natuurlijke materialen die moeten worden gebruikt.
- **Gefaseerd maai-beheer:** zodat er altijd plaats is voor de insecten. Kan visueel ook mooi worden gedaan. Paar maand later deze zones maaien.
- **Reliëf:** voorzie het als het kan als de volledige site toch opnieuw moet worden aangelegd. Als er al een waardevol grasland is, dan het beter zo laten. Dit geeft microbiotopen voor een verhoging van fauna en flora.
- **Verharding:** enkel als het functioneel, liefst met natuurlijke lokale materialen zoals doeglas of eik (niet tropisch hardhout). Hout is beter dan beton.
- **Faunavriendelijke elementen:** stapelmuurtjes, dood hout, nestkasten... inventariseren in functie van beheer.

Aan te raden literatuur:

- Ecologische tuin – Geertje Korenmans
- Tuin vol wilde planten – Ger Londo
- Naar meer natuur – Ger Londo
- Planten vademecum – Arie Koster

Vragen:

V: Stel dat er toch een nutriëntrijke bodem ligt en je wil daar vergroenen; wat is dan je advies?

A: Een aantal zaken hebben invloed op te maken keuzes: landschappelijke context, doelsoorten, en uiteraard haalbaarheid i.v.m. bodemtoestand

Nutriëntrijke bodems zijn vaak beter geschikt voor houtige soorten (bomen en struiken). Als dit landschappelijk kan aansluiten bij een groter geheel dan kan dat de keuze zijn.

Als behoud van openheid toch essentieel is o.w.v. veiligheid, doelsoort... dan hangt het weer

sterk van het bodemtype af welke concrete stappen je gaat nemen. Dit is dus vaak maatwerk.

V: Voor de provincie Zeeland werk ik aan een subsidieregeling die een gedeelte van maatregelen vergoedt om de biodiversiteit te vergroten op bedrijventerreinen. Toch zijn veel ondernemers sceptisch. 'Biodiversiteit is bij onze directie geen speerpunt' krijg je wel te horen. Wat voor bedrijven zijn hier wel in geïnteresseerd? Hoe kan je ondernemers zo ver krijgen om wel hun terrein te vergroenen?

A: van Jan vdb: Mijn eigen ervaring met bedrijven: er zijn heel wat argumenten, maar een zeer belangrijke is het goeie voorbeeld. Ik weet uit 2B Connect dat er in Zeeland bedrijven zijn, die erg mooie projecten hebben. Als je daar met bedrijfsleiders gaat kijken, zijn ze vaak wel te overtuigen. Een visueel zeer zichtbaar project in Roompot in Goes. Daar is goed graslandbeheer, gecombineerd met water zeer mooi om te zien. Ik verwijs ook even naar Alex Wieland, die er een zeer ervaren ecoloog is en voor veel bedrijven werkt.

BUUR

Carmen is onderdeel van BUUR bureau van urbanisme deel van Sweco.

Belang

Waarom is focussen op natuur belangrijk: ecologische voetafdruk verlagen, hitte-eiland effect verlagen, waterbalans verbeteren, biodiversiteit verhogen en on health principe (gezonde planeet = gezonde bevolking).

Specifiek voor bedrijven, zijn er 3 grote voordelen:

1. Economisch voordeel: verhoging vastgoedwaarde, betere concentratie en creativiteit, lagere beheer- en inrichtingskosten, sociale cohesie, mentale impact werknemers en diefstalpreventie.
2. Imago van het bedrijf verhoogd
3. Leef- en werkomgeving verbeteren: Terrein wordt veerkrachtiger tegen veranderingen, de kwaliteit van de leefomgeving zoals lucht, water, hitte verbeterd.

Principes

Bij het inrichting en beheer van het terrein bekijk wat fauna nodig heeft. Leef je in in de soort en voorzie de verschillende V's (voedsel, variatie, veiligheid, voortplanting, verbinding, vocht en verzorging). Vb. verbinding door stapstenen om te zorgen o.a. dat genetische variatie bij voortplanting blijft bestaan.

Protect

Probeer zoveel mogelijk waardevolle natuur behoudt. Door 1 grote boom te kappen, zou je deze moeten vervangen door 400 jonge bomen als compensatie om dezelfde ecosysteemdiensten te verkrijgen. Laat bomen oud worden en tot zijn volle capaciteit komen. Meeste bomen worden na 20% van hun levenscyclus gekapt, wat veel ecosysteemdiensten verloren gaan.

Restore

Herstellen wat er al is. Ontharding of maai-beheer aanpassen om natuur terug kwalitatief te maken en terug te laten komen

Create

Maak nieuwe natuur: water, groenslingers, nestkasten, takkenwallen (beheerresten op het terrein verwerken), biodiverse groendaken en –gevels.

Goede balans tussen groen, blauw en grijs. Vb. op een parking geen boordstenen zodat water naar het groen kan stromen en schaduwbomen boven de auto's.

Tools

- Actieplan voor een bedrijf: scan biodiversiteit, actieplan, aan de slag, check ieder jaar. Scan bevat 4 onderdelen: gebouwen/terreinen/infra, fauna/flora, management/onderhoud en monitoring/communicatie. (zie website 2B connect: <https://www.2b-connect.eu/>)

Actieplan bedrijven en biodiversiteit

Gebouwen/terreinen /infra	Fauna en flora	Management en onderhoud	Monitoring en communicatie
<ul style="list-style-type: none"> • Nestgelegenheid vleeuwmuisen/vogels • Ontharding • Waterdoorlatende paden/parkerplekken • Groendaken en groene wanden • Faunavriendelijke omheining • Reliëf • Faunavriendelijke verlichting • Functies collectief organiseren 	<ul style="list-style-type: none"> • Streekeigen • Invasieve exoten vervangen door inheemse soorten • Extensief beheer • Doelsoorten bepalen • Dood hout gebruiken • Hoge en lage vegetatievormen • Nestgelegenheid insecten, kleine zoogdieren,... • Wadi's / poelen • Bosje • Clusteren/verbinden groene elementen 	<ul style="list-style-type: none"> • Pesticidenvrij • Geen turfproducten • Verwijderen invasieve exoten • Samenwerkingen rond biodiversiteit • Jaarlijkse update actieplan • Biodiversiteitsplan opmaken 	<ul style="list-style-type: none"> • Interne biodiversiteitsambassadeur • Jaarlijkse personeelsactie • Opvolging doelsoorten • Interne/externe communicatie • Recreatie in het groen • Informatiepaneel over inrichting en beheer

- Rekentool: hoeveel kost het de nieuwe inrichting en het beheer? (zie website 2B connect: <https://www.2b-connect.eu/>) Grafiek van de jaarlijkse kosten van initiële moment tot de komende 20 jaar. Goed om actoren te overtuigen.

BREEAM – Land Use and Ecology

BREEAM = Building Research Establishment Environmental Assessment Method. Evaluatiemethode met 9 aspecten/categorieën. Eén van de aspecten is land use and ecology. Internationaal certificatiesysteem met rating door scores op deze categorieën (belastingstelsel). Is een maatstaf voor de volledige milieubelasting. Werkt op 3 types terreinen/gebouwen: “new construction”, “in-use” en “refurbished/fit-out”.

Specifiek voor Land use and ecology categorie:

Betrekking op duurzaam landgebruik (brownfieldterreinen of terreinen met lage ecologische waarde), bescherming/creatie van habitats, mitigatiemaatregelen, biodiversiteitsbeheer...

Verplicht om een plaatsbezoek door SQE: suitably qualified ecologist voor de werken te laten doen, rapport met mogelijkheden en opmaak groenbeheerplan:

1. Site selectie: Sommige sites zijn te waardevol om op te bouwen. Vaak is dit niet meer van toepassing, omdat BREEAM vaak pas later in het proces wordt opgestart.
2. Sitebeschrijving en ecologische waardevolle elementen: Inventarisatie en advies: wat behouden, wat verwijderen...
3. Verbetering ecologische waarde: aanbevelingen over wat mogelijk is met percentage welke maatregelen het meest waardevol is.
4. Lange termijn denken! Vb. beheerplan van minstens 5 jaar, relevante voorschriften/wettelijke eisen voldaan zijn, aanvullende maatregelen voor verbetering biodiversiteit op lange termijn vb. aanstellen biologische adviseur, samenwerking lokale school...

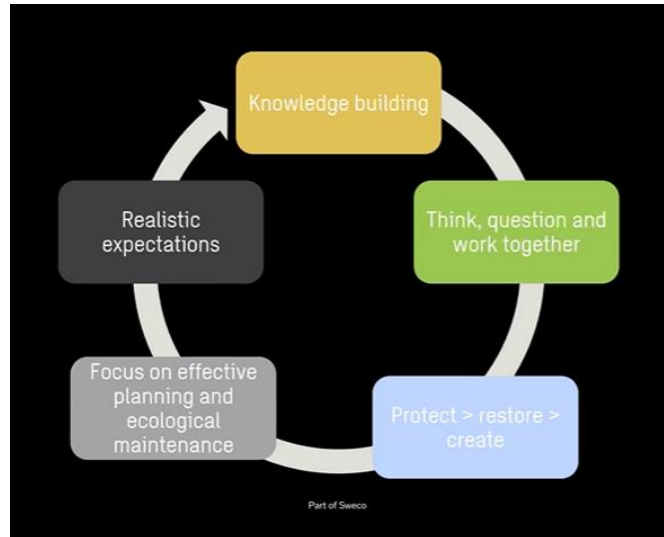

Voorbeelden van aanbevelingen van faunavoorzieningen zijn: faunaverbindingen onder wegen, raamstickers, groendaken en -gevels, nestkasten, ecologische ingerichte wadi's, juiste verlichting ([Duisternisbehoeftekaart | Dienstensite Natuur & Bos \(vlaanderen.be\)](#))....

Take home messages

1. Blijf kennis opbouwen: geef advies gebaseerd op de laatste ontdekkingen.
2. Samenwerken, denken en vragen: raadpleeg alle expertise om de haalbaarheid op het terrein te bekijken (architect, expert water, landschapsbeheerder...)
3. Volg de ecologische principes: protect restore create
4. Focus op een goede planning in het begin van het project met ecologische experts
5. Realistische verwachtingen bieden

Inspiratie

Urban Insight: From grey to green: tips and tricks. <https://www.swecogroup.com/urban-insight/>

Vragen

V: werken aan waardevolle natuur in stedelijke context in kleine oppervlaktes. Dit wordt in Vlaanderen vaak niet erkent als natuur. Hoe kunnen we hieraan werken?

A: Er is een studie van Embuild o.a. in samenwerking met departement omgeving dat een biodiversiteitskader wordt opgesteld. Dit kan misschien in de toekomst misschien als een certificaat worden opgesteld. Misschien is het mogelijk om kleine stukjes samen te nemen in één certificaat. BAF kan ook worden gebruikt om deze beoordeling te geven. In het verleden zijn verschillende stukjes samen genomen in 1 erkenningsdossier.

